

ประโยค ป.ธ.๘
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

๑. อุเปกขโก จ วิหระตีติ เอตล ๑ อุปปตติโต อิกขตีติ อุเปกขา สมํ ปสฺสตีติ อปฺกข
 ปตีตา หุตฺวา ปสฺสตีติ อคฺโถ ๑ ตาย วิสทาย วิปฺลายนฺ อามคตายนฺ สมฺนุนาคตคฺคา
 ตตฺติยขฺฆมานสมฺงคฺซี อุเปกขโกติ วุจฺจติ ๑ อุเปกขา ปน ทสฺวิธา โหติ ฉพฺงคฺอุเปกขา
 พุรหมวิหารุเปกขา โโพฆณฺจฺอุเปกขา วิริยุเปกขา สงฺขารุเปกขา เวทฺนุเปกขา วิปฺสฺสนุเปกขา
 ตตรมฺขณตฺตฺอุเปกขา ฉานุเปกขา ปริสุทฺทฺอุเปกขาติ ๑ ตตฺถ ยา อธิ ชิณฺนาสวํ ภิกฺขุ จกฺขฺนา
 รูปิ ทิสฺวา เนว สฺมโน โหติ น ทฺมมโน อุเปกขโก จ วิหระตี สโต สมฺปชาโนติ เอวมาคตา
 ชิณฺนาสวสฺส ฉสฺสุ ทฺวาเรสุ อิกฺขฺยานิกฺขณฺจพารมฺมณฺปาเถ ปริสุทฺทฺปกฺติภาวาวิชฺฌนาการภูตา
 อุเปกขา อຍံ ฉพฺงคฺอุเปกขา นาม ๑ ยา ปน อุเปกขาสหคฺเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา
 วิหระตีติ เอวมาคตา สจฺเจตฺสุ มฺขณตฺตฺการภูตา อุเปกขา อຍံ พุรหมวิหารุเปกขา นาม ๑ ยา
 อุเปกขาสมฺโพฆณฺจํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตนฺติ เอวมาคตา สหชาตฺรหมานํ
 มฺขณตฺตฺการภูตา อุเปกขา อຍံ โโพฆณฺจฺอุเปกขา นาม ๑ ยา ปน กาลေန กาลํ อุเปกขานิมิคฺตํ
 มนสิกโรตีติ เอวมาคตา อนจฺจารทฺรณาทิสฺสิตฺลวิริยสงฺขาทา อุเปกขา อຍံ วิริยุเปกขา นาม ๑
 ยา กตี สงฺขารุเปกขา สมာธิวเสน อุปฺปชฺชนฺติ กตี สงฺขารุเปกขา วิปฺสฺสนาวเสน
 อุปฺปชฺชนฺติ อภฺจฺ สงฺขารุเปกขา สมာธิวเสน อุปฺปชฺชนฺติ ทสฺ สงฺขารุเปกขา วิปฺสฺสนาวเสน
 อุปฺปชฺชนฺตีติ เอวมาคตา นีวรณาทินิ ปฏฺิสงฺขา สนฺติภูจฺนา คหฺเณ มฺขณตฺตฺภูตา อุเปกขา
 อຍံ สงฺขารุเปกขา นาม ๑ ยา ปน ยสฺมี สมเย กามาวจฺรํ กุสฺลํ จิตฺตํ อุปฺปนํ โหติ
 อุเปกขาสหคฺตฺนฺติ เอวมาคตา อทุกฺขมฺสุขสฺสณฺณิตา อุเปกขา อຍံ เวทฺนุเปกขา นาม ๑ ยา
 ปน ยทฺตฺถิ ยํ ภูตํ ตํ ปฺรหฺติ อุเปกฺขํ ปฏฺิภตฺตีติ เอวมาคตา วิจฺฉินฺเน มฺขณตฺตฺภูตา
 อุเปกขา อຍံ วิปฺสฺสนุเปกขา นาม ๑ ยา ปน ฉนฺทาทิสฺสุ เยวปนฺเกสุ อาคตา สหชาตฺานํ
 สมฺวาหิตฺภูตา อุเปกขา อຍံ ตตรมฺขณตฺตฺอุเปกขา นาม ๑

(วิสุทฺธิมรรค ภาท ปฐฺวิภคฺฉินฺนิกุเทศ หน้า ๒๐๔ - ๒๐๕)

๒. เหว่ นิพพตตจตุกปถจกขณาโน ปเนตถ ภิกขุ สลตถขณาวิวฏฐนาเวเสน
 กมฺมฏฐานํ วทเตตฺวา ปาริสฺสุทฺธิ ปตฺตกาโม ตเทว ฉานํ ปถจหาการเหหิ วสิปฺปตฺตํ ปคฺฉํ
 กตฺวา นามรูปิ ววฏฐเปตฺวา วิปฺสฺสนํ ปฏฺฐเปตฺติ ฯ กถํ ฯ โส หิ สฺมาปตฺติโต วฏฺฐาย
 อสฺสาสฺปสฺสาสนํ สมฺทโย กรขกาโย จ จิตฺตฉฺจาติ ปสฺสติ ฯ ยถา หิ กมฺมารคคฺคริยา
 ฆมฺมานา ย ภสฺตฉฺจ นฺริสฺสส จ ตฺขรฺ วยายมํ ปฏฺฐิจฺจ วาโต สฉฺจรติ เหวเมว กายฉฺจ
 จิตฺตฉฺจ ปฏฺฐิจฺจ อสฺสาสฺปสฺสาสฺสติ ฯ คโต อสฺสาสฺปสฺสาเส จ กายฉฺจ รูปิ จิตฺตฉฺจ
 ตํสมฺปยุตฺตฆมฺเม จ อรูปฺนติ ววฏฐเปตฺติ ฯ อยเมตถ สงฺเขโป ฯ วิตถารโต ปน นามรูป-
 ววฏฐานํ ปฺรโต อาวิภวิสฺสติ ฯ เหว่ นามรูปิ ววฏฐเปตฺวา ตสฺส ปจฺจยํ ปฺริเยสฺติ ฯ
 ปฺริเยสนฺโต จ นํ ทิสฺวา ติสฺสึปี อทฺธาสุ นามรูปสฺส ปวตฺตี อารพฺภ กงฺขํ วิตรติ วิติณฺณกงฺโซ
 กลาปสมฺมสนวเสน ติลกฺษณํ อาโรเปตฺวา อุทฺยพฺพยานุปฺสฺสนาย ปุพฺพภาเค อุปฺปนฺเน
 โอภาสาทโย ทส วิปฺสฺสนูปกิเลเส ปหาย อุปฺกิเลเสหิ มุตฺตํ ปฏฺฐิปทาณามํ มคฺโคตฺติ ววฏฐเปตฺวา
 อุทฺยํ ปหาย กงฺคานุปฺสฺสนํ ปตฺวา นินฺนตฺริ กงฺคานุปฺสฺสเนน ภยโต อุปฺภูจฺเจตฺสุ สพฺพสงฺฆาเรสุ
 นิพฺพิทฺทนฺโต วิรชฺชนฺโต วิมฺุจฺจนฺโต ยถากฺกเมน จตฺตาโร อริยมคฺเค ปาปฺณิตฺวา อรหตฺตผล
 ปตฺติฏฺฐาย เภกฺกนวิสฺสติภทฺสฺส ปจฺจเวกฺษณฉานฉฺส ปฺริยณฺตํ ปตฺโต สเทวกสฺส โลกสฺส
 อคฺคทกฺขิณฺเยโย โหติ ฯ

(วิสุทธิธรรมภาค ๒ อมฺุสฺสติกมฺมฏฐานนิกฺเทศ หน้า ๘๐-๘๑)

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ.๘

แปล มคธเป็นไทย

พ.ศ. ๒๕๔๖

๑. พึงทราบวินิจฉัยในพระบาลีว่า อุเบกขโก จ วิหริตี นี้ ดังต่อไปนี้ ฯ ธรรมชาติที่ชื่อว่า อุเบกขา เพราะอรรถว่า ดูโดยอุบัติ อธิบายว่า เห็นสม่าเสมอ คือ เห็นไม่ตกเป็นฝักฝ่าย (ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง) ฯ ภิกษุผู้พร้อมเพรียงด้วยตติยฌาน สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า ชื่อว่า ผู้มีความวางเฉย เพราะประกอบด้วยอุเบกขานั้น อันมองใส ไพบูลย์ ถึงความมีกำลัง ฯ ก็ อุเบกขามี ๑๐ อย่าง คือ

๑. ฉฬงคุเบกขา	อุเบกขามองค์ ๖
๒. พรหมวิหารอุเบกขา	อุเบกขาในพรหมวิหาร
๓. โภชณังคุเบกขา	อุเบกขาในโภชนงค์
๔. วิริยอุเบกขา	อุเบกขาในความเพียร
๕. สังขารอุเบกขา	อุเบกขาในสังขาร
๖. เวทนูเบกขา	อุเบกขาในเวทนา
๗. วิปัสสนุเบกขา	อุเบกขาในวิปัสสนา
๘. ตัตตรมัชฌัตตุเบกขา	อุเบกขาความมีตนเป็นกลางในเยวาปนกรรมนั้น
๙. ฌานูเบกขา	อุเบกขาในฌาน
๑๐. ปริสุทฺธอุเบกขา	อุเบกขาในความบริสุทธิ์

ในอุเบกขา ๑๐ อย่างนั้น อุเบกขาใดเป็นอาการที่ไม่ละภาวะปกติอันบริสุทธิ์ในคลองแห่งอารมณ์ ๖ ที่เป็นอิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์ในทวาร ๖ ของพระชินาสพ อันมาแล้วอย่างนี้ว่า ภิกษุผู้ชินาสพในพระธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุ เป็นผู้ไม่ติใจ ไม่เสียใจ วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่ อุเบกขานี้ ชื่อว่า ฉฬงคุเบกขา ฯ

อุเบกขาใด มีอาการวางใจเป็นกลางในสัตว์ทั้งหลาย อันมาแล้วอย่างนี้ว่า ภิกษุ มีใจ สหระคตด้วยอุเบกขา แม้ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่เป็นต้น อุเบกขานี้ ชื่อว่า พรหม

วิหารุเบกขา ฯ ก็ อุเบกขาใด มีอาการเป็นกลางแห่งสหชาตธรรม อันมาแล้วอย่างนี้ว่า ภิขุเจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์ อาคัยวิเวก อาคัยวิราคธรรมเป็นต้น อุเบกขานี้ ชื่อว่า โพชฌังคุเบกขา ฯ ก็ อุเบกขาใด กล่าวคือ ความเพียรอันไม่ตั้งเกินไปและไม่หย่อนเกินไป อันมาแล้วอย่างนี้ว่า ภิขุทำไว้ในใจถึงอุเบกขานิมิตตามกาลอันสมควรเป็นต้น อุเบกขานี้ ชื่อว่า วิริยอุเบกขา ฯ ก็ อุเบกขาใด อันพิจารณาถึงอกุศลธรรมมีนิเวรณเป็นต้น ดำรงมั่นอยู่ วางเฉยในการกำหนดรู้ ซึ่งมาแล้วอย่างนี้ว่า สังขารุเบกขาเท่าไร เกิดขึ้น ด้วยอำนาจสมาธิ สังขารุเบกขาเท่าไร เกิดขึ้นด้วยอำนาจวิปัสสนา สังขารุเบกขา ๘ เกิดขึ้น ด้วยอำนาจสมาธิ สังขารุเบกขา ๑๐ เกิดขึ้นด้วยอำนาจวิปัสสนา ดังนี้เป็นต้น อุเบกขานี้ ชื่อว่า สังขารุเบกขา ฯ

ก็ อุเบกขาใด ที่หมายความว่า เป็นอทุกขมสุขเวทนา ซึ่งมาแล้วอย่างนี้ว่า ในสมัยใด กามาวจรกุศลจิต สหระคตด้วยอุเบกขา ย่อมเกิดขึ้น ดังนี้เป็นต้น อุเบกขานี้ ชื่อว่า เวทนุเบกขา ฯ

ก็ อุเบกขาใด มีตนเป็นกลางในความคันคว้า (สังขารธรรม) อันมาแล้ว อย่างนี้ว่า สิ่งใดมี สิ่งใดเป็น ภิขุละสิ่งนั้น ย่อมได้อุเบกขา ดังนี้เป็นต้น อุเบกขานี้ ชื่อว่า วิปัสสนุเบกขา ฯ

อุเบกขาใด เป็นธรรมที่ควบคุมสหชาตธรรมทั้งหลายให้มีเสมอกัน อันมาแล้ว ในैयाปนกเจตสิกธรรมทั้งหลายมีฉันทะเป็นต้น อุเบกขานี้ ชื่อว่า ตัตตรัมชฉัตตุเบกขา ฯ

๒. ก็ ภิขุผู้มีมาน ๔ หรือมาน ๕ บังเกิดแล้วอย่างนี้ ประสงค์จะเจริญกรรมฐานด้วยอำนาจสลักขณา (คือวิปัสสนา) และวิวัฏฏา (คือมรรค) แล้วบรรลุปาริสุทธิ (คือผล) ในอานาปานสติภาวนานี้ กระทำตามนั้นนั่นแหละให้คล่องแคล่ว ให้ถึงความเป็นวิเสโดยอาการ ๕ อย่าง กำหนดนามรูปเริ่มตั้งวิปัสสนา ฯ อย่างไร ? ก็ ภิขุผู้บำเพ็ญเพียรนั้น ออกจากสมาบัติแล้ว ย่อมเห็นว่า กัรัชกายและจิต เป็นแดนเกิดของลมอัสนาสะปัสสาสะทั้งหลาย ฯ เปรียบเหมือน เมื่อสูบของช่างโลหะเป่าลมอยู่ ลมอาศัยสูบและความพยายามที่ควรแก่การนั้นของบุรุษ ย่อมเข้าออกได้ ฉันทใด ลมอัสนาสะปัสสาสะอาศัยกายและจิต ย่อมเข้าออกได้ ฉันทนั้นเหมือนกันแล ฯ ต่อจากนั้น ภิขุผู้บำเพ็ญเพียรนั้น กำหนดลมอัสนาสะปัสสาสะ และกายว่า เป็นรูป กำหนดจิตและธรรมที่สัมปยุตกับจิตนั้นว่า เป็นนาม ฯ นี้ เป็นความย่อในการกำหนดนามรูปนั้น ฯ

ส่วนการกำหนดนามรูปโดยพิสดาร จักมีแจ้งข้างหน้า ฯ

ภิกษุผู้บำเพ็ญเพียรนั้น ครั้นกำหนดนามรูปอย่างนี้แล้ว ย่อมแสวงหาปัจจัยแห่งนามรูปนั้น ฯ ก็ เมื่อแสวงหา เห็นปัจจัยแห่งนามรูปนั้น ประรภความเป็นไปแห่งนามรูปในอัทธาแม้ทั้ง ๓ ย่อมข้ามพ้นความสงสัย ผู้ข้ามพ้นความสงสัยแล้ว ยก (นามรูป) ขึ้นสู่ไตรลักษณ์ด้วยอำนาจการพิจารณาเป็นกลาง ละวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ มีโอกาสเป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นในส่วนเบื้องต้นแห่งอุทยัพพยานุปัสสนา กำหนดปฏิบัติทาญาณ อันพ้นแล้วจากอุปกิเลสทั้งหลายว่า เป็นมรรค ละความเกิดขึ้น บรรลุถึงคานุปัสสนาแล้วเมื่อหน่ายปราศจากความกำหนัด หลุดพ้นในสังขารทั้งปวงที่ปรากฏโดยความน่ากลัว เพราะพิจารณาเห็นความดับไปติดต่อกัน บรรลุถึงอริยมรรค ๔ ตามลำดับ ๒ ดำรงอยู่ในอรรถัตตผล ถึงที่สุดแห่งปัจจุเวกขณะญาณ ๑๔ ประเภท โดยลำดับ เป็นพระทักษิณบุญบุคคลผู้เลิศของโลก พร้อมทั้งเทวโลก ฯ

พระธรรมโมลี อูปลโม วัดพิชยญาติการาม
สนามหลวงแผนกบาลี

แปล
ตรวจแก้.